

MOHÁCS EMLÉKEZETE A MAGYARORSZÁGI LATIN NYELVŰ LEVELEZÉSEKBEN ÉS BESZÁMOLÓKBAN A CSATÁT KÖVETŐ ÉVTIZEDBEN

SZILÁGYI EMŐKE RITA¹
MTA BTK Irodalomtudományi Intézet

A mohácsi csatáról szóló tudományos és ismeretterjesztő művek kiindulási pontja írott források tekintetében mind a mai napig Brodarics István történeti munkája (*Historia verissima*). Ez teljesen érthető, hiszen ő volt a csata egyetlen olyan túlélője, aki Mohács emlékezetét meg is örökölte hosszabb írásos beszámolójában. Csakhogy minden jel arra mutat, hogy Brodarics művének gyakorlatilag az 1568-as Zsámboky-féle kiadásáig nem mutatható ki a recepciója, így jogosan merül fel a kérdés: honnan máshonnan ismerhették meg a gyászos emlékü csata részleteit a kortársak? Tanulmányomban arra teszek kísérletet, hogy a csatát követő egy évtized magyarországi latin nyelvű munkáit, mindenekelőtt a levelezéseket, beszámolókat és történeti munkákat áttekintve bemutatom, mit és mikor tudtak meg a kortársak – elsősorban az egyházi és világi vezetők, illetve a mohácsi csata témáját később feldolgozó humanista szerzők –, azonkívül hogyan értékelték a csatát mint hadi eseményt? A bemutatás során megkísérlek pár információs csatornát is feltérképezni a filológia segítségével, mindenekelőtt a mohácsi csata résztvevőiről (és részt nem vevőiről) készült listák mentén. A tanulmány végén a szorosabb szövegvizsgálat eredményeit ismertetem, méghozzá a következő kérdések mentén: hogyan értékelték és ezzel összefüggésben hogyan nevezték a mohácsi csatát az egykorú források, illetve milyen irodalmi hagyományba illeszkedhetnek a Mohácsra reflektáló írások a felhasznált retorikai sémáik alapján?

¹ A szerző az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézetének tudományos munkatársa, illetve az Intézet tudományos titkára. A tanulmány az MTA Prémium Posztdoktori Kutatási Program keretében készült.

kérésének fontosságáról, a keresztény csapatok összehívásának szükségességéről. A keresztény mártírológia egyik alap motívuma, hogy az áldozat nem haszontalan: a veszteség döbbsenti rá a túlélőket, hogy mit rontottak el, mit kéne másképpen csinálni. Amikor Oláh tk. a kereszténység pajzsaként írja le Magyarországot, akkor egy olyan irodalmi hagyományt folytat, mely gyakorlatilag az 1440-es évek óta e képpel kívánja a nyugati keresztény uralkodók és mindenekelőtt a pápa támogatását elnyerni.

Nem véletlenül: maga a pápai konzisztórium is már lassan egy százada úgy tekintett Magyarországra, mint a kereszténység védőbástyájára (*propugnaculum Christianitatis*).¹⁰⁴ A csatavesztés híreről egy levélből értesültek, amit így foglaltak össze: „igen nagy csata volt a török zsarnok és a magyarok között, melyben a magyarok királyukkal együtt teljes vereséget szenvedtek, a keresztény hit igen nagy kárára és veszedelmére – amitől Isten óvjon az ő könyörületességében. Félős, hogy Magyarország teljesen elvész, pedig a múltban ez az ország volt a kereszténység legbiztosabb védőbástyája az ellen a borzasztó faj ellen.”¹⁰⁵

¹⁰⁴ A *propugnaculum Christianitatis* fogalma Magyarországra vonatkoztatva a 15. századtól kimutatható. A fogalom történetéről ld. Terbe Lajos, ‘Egy európai szállóige életrajza: Magyarország **a kereszténység védőbástyája**’, *Egyetemes. Philologiai Közöny* 60 (1936) 297–351; Száraz Orsolya, ‘A kereszténység védőbástyája’, *Studia Litteraria* 50 (2012) 51–67.

¹⁰⁵ Bartoniek Emma fordítása, B. Szabó (szerk.), *Mohács*, 104.